

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εργασία θα γίνει προσπάθεια να παρουσιαστεί η μαθησιακή διεργασία και ο στόχος της αποκωδικοποίησης, η οποία εφαρμόζεται στην εκπαιδευτική μεθοδολογία του Paulo Freire. Επίσης, να χρησιμοποιηθεί ένα από τα σκίτσα, που χρησιμοποιούσε ο Freire, προκειμένου να προσδιοριστεί πιθανή σύγχρονη ομάδα εφαρμογής, δομή βήθους, παραγωγικό θέμα και τρία ερωτήματα που θα διευκόλυναν στην επεξεργασία. Θα επιχειρηθεί τέλος, να προταθεί ένα παραγωγικό θέμα που αφορά τη σύγχρονη ελληνική κοινωνία και ο τρόπος εφαρμογής της μεθόδου σήμερα. Η εργασία θα ολοκληρωθεί συμπεραίνοντας τη σημασία της εκπαιδευτικής μεθόδου του Freire αλλά και τη δυνατότητα εφαρμογής της στις σημερινές κοινωνικές συνθήκες.

Λέξεις-κλειδιά:

Εκπαιδευτική μεθοδολογία Freire, αποκωδικοποίηση, παραγωγικό θέμα, δομή βήθους, σύγχρονη ελληνική κοινωνία, ηλεκτρονικά & λειτουργικά αναλφάβητοι

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Μαρίνα Δημητρίου
Θεατρολόγος / Εκπαιδύτρια Ενηλίκων
Ε.Α.Π.
Email: marinadimitriou1@gmail.com
Phone: 6988539388

Η αποκωδικοποίηση στην εκπαιδευτική μεθοδολογία του Paulo Freire

Ένα παράδειγμα εφαρμογής στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Βραζιλιάνος στοχαστής πίστευε πως η κοινωνική αλλαγή δύναται να συντελεστεί μέσω της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Μιας εκπαιδευτικής διαδικασίας που οδηγεί σε κριτικό στοχασμό μέσα απ' τον διάλογο για τα προβλήματα της καθημερινής ζωής των ανθρώπων, με στόχο τη συνειδητοποίηση κι απώτερο σκοπό τη δράση. Για το σκοπό αυτό σχεδίασε και εφάρμοσε τη δική του εκπαιδευτική μέθοδο (Κόκκος, Α., 2005).

Στο πρώτο μέρος της παρούσας εργασίας θα γίνει προσπάθεια να παρουσιαστεί η διαδικασία της αποκωδικοποίησης και του στόχου της που είναι η κριτική συνειδητοποίηση.

Στη συνέχεια, θα αναζητηθεί παραγωγικό θέμα, βγαλμένο μέσα από σκίτσο του Freire, καθώς και η ομάδα στην οποία μπορεί να απευθύνεται σήμερα το θέμα προς αποκωδικοποίηση. Τέλος, θα αναφερθούν τα ερωτήματα που θα βοηθήσουν τη διαδικασία.

Στο τρίτο μέρος, θα γίνει λόγος σχετικά με το εάν και κατά πόσο είναι επίκαιρη σήμερα η θεωρία του Freire και αν μπορεί να εφαρμοσθεί στην ελληνική κοινωνία. Προτείνεται ως πεδίο προβληματισμού η 'ανεργία' και ως ομάδα εφαρμογής, αναλφάβητοι αλλά και ηλεκτρονικά και λειτουργικά αναλφάβητοι κάθε ηλικίας. Ενδεικτικά αναφέρονται πιθανοί φορείς υλοποίησης.

Η διεργασία της αποκωδικοποίησης

Ο Paulo Freire σχεδίασε μια μαθητοκεντρική εκπαιδευτική μέθοδο σε αντίθεση με την παραδοσιακή δασκαλοκεντρική διδασκαλία. Μια μέθοδο αλφαριθμητισμού, αλλά και κριτικής συνειδητοποίησης, η οποία προέρχεται από τη δημοκρατική σχέση και τον διάλογο μεταξύ εκπαιδευτή – εκπαιδευόμενου (Freire, 2007). Βασικοί όροι της μεθόδου η 'κωδικοποίηση' και 'αποκωδικοποίηση' ή αλλιώς 'επιφανειακή δομή' και 'δομή βάθους' αντίστοιχα. Μετά από μελέτη της καθημερινής ζωής επιλέγεται από τον εκπαιδευτή-συντονιστή ένα ευρύ θέμα. Στη συνέχεια δίνεται στους εκπαιδευόμενους το θέμα με τη μορφή σκίτσο το οποίο καλούνται αρχικά να το κωδικοποιήσουν παρατηρώντας το και περιγράφοντάς το. Η διαδικασία περιγραφής του θέματος συνεχίζει με μεμονωμένες λέξεις πιο θεωρητικές. Μέσω του διαλόγου αλλά και των ερωτημάτων που θέτει ο εκπαιδευτής (μαιευτική μέθοδος) προχωράει η μέθοδος στη διεργασία της αποκωδικοποίησης, δηλαδή της συγκέντρωσης των στοιχείων που εμπεριέχονται στο εκάστοτε σκίτσο. Ο εκπαιδευτής χρησιμοποιεί αυτά τα στοιχεία στην πορεία της αποκωδικοποίησης για να προχωρήσει η σκέψη του εκπαιδευόμενου λίγο πιο βαθιά. Η ανάλυση, σε αυτό το στάδιο της διεργασίας, γίνεται σε σχέση με το υποκείμενο, δηλαδή σε σχέση με τον εκπαιδευόμενο- πώς και γιατί επηρεάζεται η ζωή του απ' το αντικείμενο που εξετάζεται (Μάνθου, 2007).

Αρχίζει δηλαδή να αντιλαμβάνεται κριτικά ο εκπαιδευόμενος την πραγματικότητα και να συνειδητοποιεί. Αρχίζει να μην αποδέχεται τις καταστάσεις ως δεδομένες αλλά ως αποτέλεσμα κοινωνικοπολιτικών συνθηκών. Με βάση τα στοιχεία που συλλέγονται και τον διάλογο πάνω σε αυτά, αναπτύσσεται η κριτική του συνειδητοποίησης, η οποία τον οδηγεί στη γνώση. Κατά τον Freire, η γνώση οφείλει να οδηγεί στη δράση του εκπαιδευόμενου με σκοπό την κοινωνική αλλαγή, με σκοπό την αλλαγή των σχέσεων εξουσίας μιας κοινωνίας. Μαζί με τους εκπαιδευόμενους του, αναζητούσε πιθανές πολιτικές δράσεις προκειμένου να αντιπαραταχθούν στους μηχανισμούς καταπίεσης (Κόκκος, Α., 2017, σελ.42.)

Παράδειγμα μεθόδου σήμερα

Τα σκίτσα του Freire ενδεχομένως να μην ανταποκρίνονται σήμερα τόσο στις δυτικές κοινωνίες ως προς τα ακριβή στοιχεία της εικόνας. Για παράδειγμα, φτωχοί πολίτες υπάρχουν και σήμερα αλλά δεν είναι αντιπροσωπευτικοί να απεικονισθούν ξυπόλυτοι λόγω του υπερκαταναλωτισμού που προηγήθηκε στη Δύση τη 'χρυσή εποχή της σοσιαλδημοκρατίας' (Μουζέλης, 2011). Εάν απαιτείται να χρησιμοποιηθούν τα ίδια σκίτσα και όχι πιο σύγχρονα (όπως στην παρούσα εργασία), τότε ή θα επιλεχθούν πληθυσμοί – στόχοι από χώρες που να τους αντιπροσωπεύουν ρεαλιστικά (χώρες του τρίτου κόσμου, υποανάπτυκτες) ή θα χρησιμοποιηθούν πιο αφαιρετικά ή και σε αντιπαραβολή. Για παράδειγμα, στο σκίτσο 1, σε αναπτυνόμενες κοινωνίες με πληθυσμό - στόχο άτομα ηλικίας 35-45 ετών, μικροαστούς, παραγωγικό θέμα θα μπορούσε να είναι: χόμπι και ελεύθερος χρόνος, συμπεραίνοντας πιθανότατα την έλλειψη χρόνου, έκφρασης, δημιουργίας, χαράς και ανακαλύπτοντας τα αίτια. Ρεαλιστική χρήση θα είχαν τα σκίτσα σε ομάδες που ζουν κάτω απ' τα όρια της φτώχειας όπως σε περιοχές της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής (Υεμένη, Νότιο Σουδάν, Μαδαγασκάρη, Τσαντ, Κεντρική Αφρικανική Δημοκρατία κ.α.) αλλά και σε πόλεις στη γενέτειρα του Freire, στη Βραζιλία, όπως το φτωχό Μπέλεμ. Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας επιλέγεται ομάδα εκπαιδευόμενων από το Τσαντ, μια πολύ φτωχή χώρα της Αφρικής με πλούσια αποθέματα σε φυσικούς πόρους (BBC, 2018). Είναι αναλφάβητοι άντρες και γυναίκες 25-35 χρόνων, παντρεμένοι με παιδιά. Εργάζονται ως αγρότες αλλά και ως κεραμοποιοί μεγάλων πήλινων αποθηκευτικών δοχείων. Ως παραγωγικό θέμα επιλέγεται: Επεξεργασία πηλού. Δομή βήθους: Συνθήκες εργασίας, φυσικός πλούτος, κοινωνικές τάξεις, ανισότητες. Ερωτήματα που θα βοήθαιναν στην επεξεργασία προτείνονται τα εξής: -Από πού προέρχεται ο πηλός; -Ποια άλλα φυσικά υλικά παράγει και εξάγει η χώρα σου; -Ποιοι επωφελοούνται από τον παραγόμενο φυσικό πλούτο;

Εφαρμογή της μεθόδου στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία

Όσο υπάρχουν ανισότητες οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα την καταπίεση ορισμένων πληθυσμών-στόχων, η θεωρία του Freire είναι επίκαιρη και η προσέγγισή του δύναται να εφαρμοσθεί. Οι ανισότητες σήμερα αφορούν στην αγορά εργασίας και εκπαίδευσης, πλούτου και εισοδήματος, φύλου, καταγωγής κ.α.. Ένα παραγόμενο θέμα ή αλλιώς πεδίο προβληματισμού θα μπορούσε να είναι η ανεργία, με στόχο να αναδειχθούν τα αίτια, τα απαραίτητα προσόντα και δεξιότητες στην αγορά εργασίας, τα αποτελέσματα της ανεργίας και οι τρόποι μείωσης του φαινομένου. Ο τρόπος εφαρμογής της μεθόδου παραμένει ίδιος ως προς το 1^ο σκέλος, δηλαδή αυτό του διαλόγου, του προβληματισμού, του κριτικού στοχασμού, Ως προς το δεύτερο σκέλος, αυτό του αλφαριθμητισμού, εφαρμόζεται με βάση: α) τον ηλεκτρονικό αναλφάβητισμό. Ο ηλεκτρονικός αναλφάβητισμός έχει μπει στο προσκήνιο τις τελευταίες δεκαετίες λόγω της ταχείας ανάπτυξης της τεχνολογίας και ως εκ τούτου των αντίστοιχων γνώσεων και δεξιοτήτων που απαιτούνται από την αγορά εργασίας (ΕΛΣΤΑΤ, 2018) αλλά και για την ανάπτυξη προσωπικών δεξιοτήτων. Το 2^ο σκέλος της μεθόδου όταν εφαρμόζεται σε τέτοιες ομάδες-στόχους προτείνεται να υλοποιείται ως εξής: αντί για γραφή συλλαβών και λέξεων στο χαρτί, πληκτρολόγηση στον υπολογιστή λέξεων σχετικών με την ανεργία και το παραγόμενο θέμα γενικά. Αντί μόνο προφορικού διαλόγου και έντυπων σκίτσων, αναζήτηση σχετικών πληροφοριών και σκίτσων στο διαδίκτυο από τους ίδιους τους εκπαιδευόμενους. Και β) τον λειτουργικό αναλφάβητισμό, ο οποίος αναφέρεται στα επίπεδα εγγραμματισμού που δεν επαρκούν για την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή στη σημερινή προηγμένη τεχνολογική κοινωνία (Παναγόπουλος, 2019). Πολίτες χαμηλού εγγραμματισμού, είναι αυτοί που έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση αλλά έχουν δυσκολίες στην κατανόηση του προφορικού και γραπτού λόγου. Επίσης αυτοί που δυσκολεύονται να εκφραστούν με σαφήνεια και να αναπτύξουν κριτική σκέψη, να διαχειριστούν και να κατανοήσουν την πληθώρα πληροφοριών που δέχονται (Φακιολάς, 2006). Τα άτομα αυτά ως εκ τούτου κινδυνεύουν να παραμείνουν στο περιθώριο, να παραμείνουν εκτός της κοινωνίας της γνώσης και της πληροφόρησης, χωρίς προοπτικές περαιτέρω εκπαίδευσης και προσωπικής ανέλιξης. Σε αυτήν την περίπτωση αναλφάβητισμού προτείνονται στο 2^ο σκέλος τα εξής: η εύρεση στο διαδίκτυο σχετικών άρθρων και κειμένων με στόχο την αναγνώριση αξιόπιστων και αναξιόπιστων πηγών, η ανάγνωση και ανάλυση σχετικών λογοτεχνικών κειμένων, ποιημάτων, τραγουδιών, καθώς και η σύνταξη σχετικών κειμένων από τους εκπαιδευόμενους. Φορέας υλοποίησης της μεθόδου δύναται να είναι κάθε φορέας που υλοποιεί προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων κι έχει στόχο την ενδυνάμωση της προσωπικότητας των εκπαιδευόμενων, με απώτερο σκοπό την αλλαγή των ατομικών

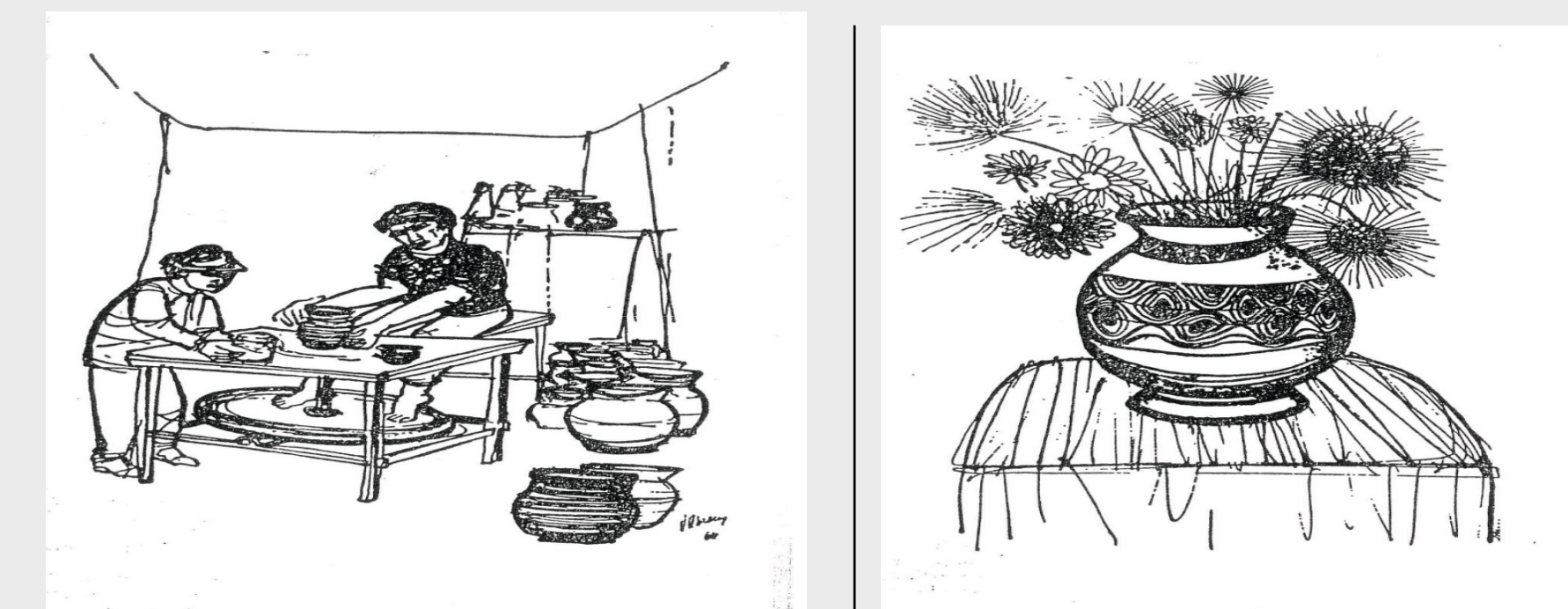

Figure 1

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο αποκλεισμός και οι ανισότητες εις βάρος κυρίως ευάλωτων και ευπαθών ομάδων πολιτών πάντα υπήρχε στην ιστορία της ανθρωπότητας. Σε περιόδους οικονομικής και πολιτιστικής ακμής οι ανισότητες μειώνονται αλλά δεν εξαλείφονται. Αντίθετα σε περιόδους όπως σήμερα, λιτότητας και συσσώρευσης του κεφαλαίου, οι ανισότητες αμβλύνονται. Όσο υπάρχουν ανισότητες θα υπάρχουν και άτομα ή ομάδες που καταπιέζονται και όσο υπάρχουν άνθρωποι που καταπιέζονται η μεθοδος μάθησης του Freire θα καθίσταται αναγκαία και επίκαιρη εντός της επιστήμης της εκπαίδευσης ενηλίκων. Η μέθοδος του Βραζιλιάνου στοχαστή δύναται, εάν προσαρμοστεί στις νέες τεχνολογικές απαιτήσεις της εποχής της γνώσης και της πληροφόρησης, να αποτελέσει μέσο ένταξης των ευάλωτων και περιθωριοποιημένων ομάδων ή ατόμων, όπως είχε αποτελέσει και τη δεκαετία του 1980 στη χώρα μας (Βαϊκούση, 2019).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- BBC. (2018, Μάιος 8). Chad country profile. Ανάκτηση από <https://www.bbc.com/news/world-africa-13164686>
- Freire, P. (2007, Ιανουάριος - Απρίλιος). ΟΤΑΝ Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΙΝΑΙ ΑΠΕΥΘΕΡΩΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ: Συνέντευξη του Freire κατά την επίσκεψή του στην Ελλάδα, το 1987, μετά από πρόσκληση της Γενικής Γραμματείας Λαϊκής Επιμόρφωσης. *ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ*(10), σσ. 17-19.
- Βαϊκούση, Δ. (2019). ΔΙΕΥΡΥΝΟΝΤΑΣ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΥ / Η συμβολή δέκα σημαντικών στοχαστών (2η εκδ.). (Α. Κόκκος, Επιμ.) Αθήνα: Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων.
- Βεργίδης Δ. & Πρόκου Ε. (2005). *Στοιχεία Κοινωνικο-οικονομικής Λειτουργίας και Θεσμικού Πλαισίου* (Τόμ. Α). Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- ΕΛΣΤΑΤ. (2018). *Χρήση Ηλεκτρονικού Εμπόριου και Χρήση Τεχνολογιών Πληροφόρησης και Επικοινωνίας στην Εργασία*. Ελληνική Στατιστική Αρχή. Ανάκτηση 11 19, 2020
- Καραμεινίη, Μ. (2019). *Ανισότητες νεοφιλελευθερισμός και ευρωπαϊκή εννοποίηση*. Αθήνα : ΝΗΣΟΣ.
- Κόκκος, Α. (2005). *Μεθοδολογία εκπαίδευσης ενηλίκων* (Τόμ. Β). Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Κόκκος, Α. (2017). *Εκπαίδευση και χειραφέτηση*. Αθήνα: Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων.
- Μάνθου, Χ. (2007, Ιανουάριος - Απρίλιος). Το παιδαγωγικό πρόγραμμα του Freire. *ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ*(10), σσ. 22-26.
- Ματσαγγούρας, Η. (2019). *ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ Α.ΔΙ.Π.Π.Δ.Ε.* Αθήνα: Α.ΔΙ.Π.Π.Δ.Ε. Ανάκτηση 11 20, 2020, από <http://www.adippde.gr/images/data/ektheseis/ekth2019.pdf>
- Μουζέλης, Ν. (2011). Παγκοσμιοποίηση και Δημοκρατία. Ανάκτηση 11 18, 2020, από <https://efe.library.upatras.gr/index.php/academia/article/viewFile/75/140>
- Παναγόπουλος, Γ. (2019, 9 13). Λειτουργικά αναλφάβητοι. *Η Εφημερίδα των Συντακτών*. Φακιολάς, Ν. (2006). ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΥ. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*(120), σσ. 169-194. Ανάκτηση 11 17, 2020, από <https://eiojournals.eupublishing.gr/index.php/ekke/article/viewFile/9504/9693.pdf>